

HÖGSTA DOMSTOLENS

BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 12 november 2008

Ö 4194-07

KLAGANDE

BS

Ombud och offentlig försvarare: Advokat HH

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Tillstånd till prövning i hovrätt av mål om medhjälp till bokföringsbrott

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts beslut i protokoll daterat den 3 oktober 2007 i mål B 1920-07

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut meddelar Högsta domstolen tillstånd till målets prövning i hovrätten.

För biträde åt BS i Högsta domstolen tillerkänns HH ersättning av allmänna medel med tvåtusensexhundrafyrtio (2 640) kr, avseende arbete. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 528 kr.

Det ankommer på hovrätten att i samband med målet efter dess återupptagande pröva frågan om skyldighet för BS att till staten återbetala kostnaden för försvaret i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

BS har yrkat att Högsta domstolen meddelar tillstånd till målets prövning i hovrätten.

Riksåklagaren har bestritt yrkandet.

SKÄL

BS åtalades vid tingsrätten för medhjälp till grovt bokföringsbrott under påståendet att han uppsåtligt och i samråd med en medåtalad hade avgett en ren revisionsberättelse och oriktigt intygat att det ifrågavarande bolaget hade lämnat en korrekt årsredovisning för åren 2000 och 2001. Han hade även oriktigt intygat att den granskade balansräkningen gav en rättvisande bild av bolagets tillgångar trots att han insett att bolagets tillgångar endast bestod av en värdelös fordran. Tingsrätten, som fann att BS i fråga om värderingen av fordran hade förlitat sig på muntliga utsagor från bland andra den medåtalade och underlåtit att göra en noggrannare granskning, dömde

honom för att han av oaktsamhet främjat att de av den medåtalade utarbetade årsredovisningarna blivit oriktiga.

Frågan hos Högsta domstolen är huruvida hovrätten hade bort bevilja prövningstillstånd rörande BSs överklagande. Därvid är att märka att hovrätten vid sin prövning av denna fråga inte kan begränsa sig till det som klaganden anfört utan i viss utsträckning måste ex officio försöka utröna förekomsten av dispensskäl (se Fitger, Rättegångsbalken, En kommentar, med suppl. t.o.m. april 2008, s. 49:60; jfr däremot 54 kap. 13 § rättegångsbalken).

Enligt 30 kap. 3 § rättegångsbalken får en dom i brottmål inte avse annan gärning än den för vilken talan om ansvar förts i behörig ordning. Det ankommer alltså på åklagaren att precisera det handlingsförlopp som enligt åklagaren konstituerar brottet och som åklagaren yrkar att den tilltalade skall fällas till ansvar för (jfr artikel 6.3 a) Europakonventionen och 45 kap. 4 § första stycket 3 rättegångsbalken). Häri innefattas de yttre faktiska omständigheterna, men också de subjektiva moment som ingår i gärningen måste kunna utläsas. Frågan huruvida bestämmelsen i 30 kap. 3 § rättegångsbalken hindrar att en domstol dömer för oaktsamhetsbrott när åtalet gäller motsvarande uppsåtliga gärning och inte i gärningsbeskrivningen eller på annat giltigt sätt angetts avse även ett oaktsamt förfarande kan, som Högsta domstolen uttalade i rättsfallet NJA 1978 s. 291, inte lösas generellt utan får bedömas beträffande varje slags brottslighet för sig och beroende av hur i det särskilda fallet gärningsbeskrivningen närmare utformats.

Bedömningen av vilket subjektivt rekvisit som åklagaren åberopar skall grundas främst på vad denne uttryckligen angett. Därutöver finns ett utrymme för att göra en tolkning av åklagarens gärningsbeskrivning. En sådan tolkning måste göras med försiktighet med hänsyn till den tilltalades

berättigade krav på att ha fullgoda möjligheter att veta vad hans försvar skall gå ut på. (NJA 1987 s. 194; jfr ur Europadomstolens praxis dess dom den 25 mars 1999 i målet Pélissier och Sassi mot Frankrike, Reports of Judgments and Decisions, 1999-II.) I vissa fall kan det vara tillfyllest att en komplettering av gärningsbeskrivningen görs under målets behandling, om den tilltalade ges möjlighet att bemöta de nya påståendena (se t.ex. NJA 2003 s. 486 och Europadomstolens dom den 21 februari 2002 i målet Sipavičius mot Litauen, no. 49093/99).

Som riksåklagaren anfört har åklagaren påstått s.k. insiktsuppsåt, en form av direkt uppsåt. Tingsrätten har emellertid endast funnit att BS förfarit oaktsamt, snarast på det sätt som brukar betecknas som omedveten oaktsamhet (jfr Jareborg, Allmän kriminalrätt, 2002, s. 319 ff.). Något påstående om oaktsamhet kan inte inläsas i gärningsbeskrivningen. Av domen framgår inte heller att åklagaren aktualiserat ett sådant påstående under rättegången, något som måste vägas in i bedömningen av om tillstånd till målets prövning i hovrätten bör meddelas. Att beakta är då också att rättegångsfel som kan ha förekommit vid en tingsrätt i viss utsträckning är möjliga att bota i högre rätt, något som dock förutsätter att målet där tas upp till prövning (jfr det nyss nämnda rättsfallet Sipavičius mot Litauen och Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 3 uppl. 2007, s. 280).

Om ett åtal avser såväl uppsåtligt som oaktsamt handlande kan allmänt sett andra invändningar eller annan argumentation från den tilltalades sida aktualiseras än vad som föranleds av ett påstående, tydligt avgränsat som i detta mål, om endast ettdera av de subjektiva rekvisiten. Det gäller särskilt när uppsåtspåståendet avser direkt uppsåt och oaktsamheten är omedveten. I detta mål får också de skilda bedömningarna av det subjektiva rekvisitet avsevärd betydelse för vilket händelseförlopp som ansetts innefatta ett brott av BS och därmed för hans försvar.

På grund av det anförda finns det synnerliga skäl att överklagandet prövas, och tillstånd till målets prövning i hovrätten bör därför meddelas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Leif Thorsson (referent), Per Virdesten, Gudmund Toijer och Stefan Lindskog
Föredragande revisionssekreterare: Charlotte Dahl